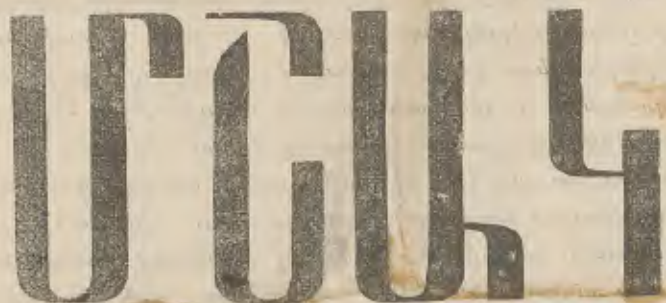

Տարեկան գինը 10 ռուբլ, կես տարվանը 6 ռուբլ:
Ստանդին համարները 5 կոպեկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմյանիս խմբագրատան մէջ:

Օտարաբաղադարձից դիմում են ուղղակի
Тифлис. Редакция «Мусака».

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տոն օրերէն):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով:

Յայտարարութիւնները համար վճարում են
խրաբանչիւր բառին 2 կոպեկ:

ԲՈՎԱՆԻԿԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Մօսկվայից:
Նամակ Արաբիայից: Ներքին լուրեր: ԱՐՏԱՔԻՆ
ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Թիֆլիսից: Արտաքին
լուրեր: ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: ԲԱՆԱՍԻՐԱԿ
ԿԱՆ: Նամակ Ս. Պետերբուրգից:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՄՕՍԿՎԱՅԻՑ

Արդարեւ հարկաւոր է, որ Ռուսաց վաճառա-
կանութիւնը իր յատուկ օգտի որպէս և տէրու-
թեան համար դուրս գայ իր ներկայ կրաւորական
դրութիւնից և անմիջապէս յարաբերութիւն կապի
կովկասեան բնակիչների հետ, որպէս զի նրանք
ստանան իրանց ցանկացած ապրանքը, չէ թէ այն
ինչ որ հայերը յարմար են համարում արժանի
գնով գնել Նիժնի-Նովորոդի տնտեսականում:

Բայց թէ դա հնարաւոր է, ապա այդպէս կարող է
լինել իմ կովկասից բերած պ. պ. Զուրկովի և
Պօլուշինի գործարանների չիթը, որ միանգամայն
համապատասխանելով տեղացեայ ճաշակին, աւելի
արժանի է Անգլիացեայ չիթից, որ ներս են մտց-
նում կովկաս կծուարանդի միջնորդութեամբ:
Զուրկովի և Պօլուշինի չիթը արժէ 16 կոպ. բայց
նայն յատկութեան անպիտանի գինն է 18 կոպ.
մինչև անգամ Բաթումում օտարապէս 16 կոպե-
կանոց չիթը աւելի ստոր է վերոյիշեալներից:

Ինչո՞ր հնարաւոր է Զուրկովի և Պօլուշինի հա-
մար, կարելի է միւս գործարանատէրերի համար
էլ, անհրաժեշտ է միայն հաստատ կառն և յամա-
ուութիւն, որ սկզբում, դուրս պահանջին մեծ
ծախսեր գործաւորների և մեքենաներ յարմարա-
նելու համար: Բայց այսպիսի դրամական կորուս-
տը ոչինչ չէ նշանակում, քանի որ ապագայում
դուրս կարողանան Անգլիոյ կովկասից օտարապէս
կրտսեայ ապրանքը որ բերվում է ներս կծուարա-
նանդի միջնորդութեամբ:

Ռուս վաճառականութիւնը, անտարակոյս, չէ
մոռացել թէ ինչ ծանր նստեց իր առևտրական
շահերի պաշտպանութեան գործը, որ պահանջում

էր արանդիտի խափանումը, որպիսի դառն և աղ-
մկալի բողբոջներ նա անցուց հարցի ընտելեան
ժամանակը, մինչև որ թագադրութեան հանդիսա-
ւոր օրերը, ի միջի այլ կայսերական սղործածու-
թեանց հետ, հաշակվեցաւ նաև ուս առևտուրի
համար կործանել արանդիտի խափանումը: Այսու-
հետև նոյն վաճառականութիւնը ձեռքից եկածը
անելու է կովկասի առևտուրը բոլորովին գրաւե-
լու համար:

Իր վերջաբանում պ. Մակարովը ասում է հե-
տեան՝ շատ անգամ ուս վաճառականութիւնը
փորձ էր փորձում առանձին անհատների և առ-
բող ընկերութիւնների միջնորդութեամբ առև-
տրական յարաբերութիւն կապել Անգլիոյ կապի
հետ, բայց ամենայն անգամ հարկաւորած էր իւ-
նում ընդհատել իր գործունէութիւնը. այնպէս
գործընկալ գործարանատէր Պօլուշինը, որ առ-
ևտուր էր սկսել Թիֆլիսում, դադարեցրեց այն
հինգ տարեկց յետոյ, Լեպեշինը, Ռօզովին և Բի-
ժայն արեց երեք տարի, Չեռնովիովի և Գուշկո-
վի ֆիրման հինգ տարի: Երկար չը տեց նոյնպէս
Անգլիոյ կապեան Միլերովի հետ գործունէութիւնը:
Միկնչև այժմ գոյութիւն ունեն Թիֆլիսում Արծու-
նու կարաւան-սարայը, որ իշխան Վօրոնցովի օ-
րերով կրաւ ուսաց առևտուրի դեպքով, իսկ
Նուրի ըստընում—գործարանի չէնքը, որ մեծամեծ
գումարներ նստեց Ալեքսեյէի և Վօրոնցովի ֆիր-
մային և որ յետոյ չնչին փողով ծաղկեցաւ Մի-
զեովին:

Ամիջապէս հաղորդակցութիւն բանալ Անգլի-
ոյ կապի տեղացի բնակիչների հետ երկրին ներ-
կայ դրութեան ժամանակ աւելի դժուար է, քան
թէ առաջ. այս պատճառով հարկաւոր է մեծ
գլուխութիւն գործ գնել խոտափելու համար առ-
ուսին ձեռնարկողների սխալներէն:

Գրանցից յետոյ պ. Մակարովը պատմում է Ն-
Շալովի խոսքերով նշանաւոր կապալառու Կո-
կորովի երկու ձեռնարկութիւնների մասին, որոնք
թէպէտև լաւ էին կազմակերպված, սակայն՝ դե-
կաւարների անընդունակութեան պատճառով գոր-
ծը գլուխ չէկաւ, վասն զի ոչ ոք չը գիտէր, թէ
ընչով պէտք էր առևտուր անել որպիսի ապրան-
քներ են հարկաւոր Պարսկաստանի համար և Ռու-

սիայից բերել էին տուել ամենաչին իրեղէններ
և ապրանքներ, այնպէս որ Պարսիկը անգամ դար-
մացմամբ հարցնում էին թէ՛ ում են պէտք այդ-
պիսի բաներ: Ուրեմն այն շարժառիթները, որոնք
գրեց էին ուրիշներին էլ ընդհատել իրանց գոր-
ծունէութիւնը կայանում էին այն բանում, որ ըն-
դարձակ ծրագրով գործ սկսողները չէին կարողա-
նում յարմար մարդ գտնել, որոնք քաջ իմանային
տեղական պայմանների առանձնայատկութիւնները
և առևտուրը հաստատ հողի վրա կանգնէին: Իսկ
ձեռնարկութեան տէրերն հետու լինելով գործից,
անպատեհ կարգադրութիւններ էին անում կամ ու-
ղարկում էին վաճառելու. անյարմար ապրանքներ,
որով ևս առաւել ձանձրացնում էին ծառայողնե-
րին: Կիրք ու նախանձ միանգամայն տիրել էր
վերջիններին, նրանք միմեանց վրա զանգամանք
էին գրում, անկարգութիւնը կատարեալ էր:

Այսպէս ամենայն գործ սկզբում իսկ խոչ-
նդոնների պատահելով ինքն ըստ ինքեան զարգա-
րում էր:

Ռուսաց «Новое Время» լրագրի վկայութեամբ
նորերումս ելնամից Նախարարութեան մէջ քնն-
նուել է ու հաստատվել մի նախագիծ Առևտրա-
կան ընկերութեան, որի նպատակն լինելու է նպաս-
տել ուս վաճառականութեան և տեղական ար-
ւեստների Անգլիոյ կապեան երկրներում և Անգլի-
ոյ գործունէութիւնը ապագայ զարնանը:

Անգլիոյ կապի առևտրական աշխարհում տակա-
ւին ոչինչ չը գիտեն այս ընկերութեան ծագման
մասին: Ի բոլոր սրտէ կամիմ կատարեալ յաջո-
ղութիւն այս նոր ձեռնարկութեան, բայց, ըստ
իմ կարծեաց, դժուար կը լինի նրան մի առ մի
իրագործել նախագիծը, այդ ամենը լաւ է միայն
թիթիլ վրա: Լրագրի խօսքերով, հազար ու մի
բաներ կան ընկերութեան ծրագրի մէջ՝ դոր. եր-
կաթուղի նորանոր գծեր, շուքկաւազ բաղմու-
թիւնը, ճանապարհների հաղորդակցութեան բար-
դաւաճութիւնը, ուսաց կառուցող գործունէների
համար չէնքերի կառուցումը, տեղական արտա-
դրութեանց յատկացեալ շտեմարանների հիմնա-
րդութիւնը, ժողովումս զանազան տեղեկութեանց
առևտուրի պայմանների և այլ և այլ հեռաւոր

վաճառատեղեաց դրութեան մասին: Այսուս միայն
որ լրագրից չէ հաղորդում թէ նոր ընկերութիւնը
դիտարարութիւն չունի արդեօք տէրութիւնից նը-
պաստ խնդրել դրամով կամ թագաւորական հողե-
րով ու անտառներով: Ռուս առևտուրի զարգաց-
ման բարդեալ գործը Անգլիոյ կապում կը պահան-
ջէ շատ առևտրական ոյժերի միութիւն, բայց
որչպի կարճ ու հասարակ լինի ծրագիրը, այն-
չափ էլ հնչտ է իրագործել այն, և հասարակ ոչ-
բարդ ծրագիրը անհրաժեշտագոյն է առաջին
վարկների համար:

Ռուսաց առևտուրի զարգացման հարցը Անգլի-
ոյ կապում պարզապէս այսպէս դնելու է:

Անգլիոյ կապեան աշխարհի բնակիչների թիւը
հասնելով մինչև 3,700,000 հոգու, պահանջում է
թէ տեղական գործածութեան և թէ դրացի եր-
կիրների առևտրական յարաբերութեան համար 40
միլիոնի ապրանք, որոնցից օտարազգի ապրանքը
գալիս է մօտ 8 միլիոն, ուսացը 30 միլիոնից
աւելի և կծուարանդի միջնորդութեամբ անյայտ
գումարի: Օտարազգի վաճառականութիւնը կամ
ունի Անգլիոյ կապում իր յատուկ ներկայացուցիչ-
ները ու գործակաւորները կամ գործում է
Կ. Պօլուշ հայերի միջնորդութեամբ որոնք սերտ
կապակցութիւն ունին իրանց կովկասեան եղբայ-
րակիցների հետ:

Անգլիոյ կապի վաճառականը ուս գործունէնե-
րը գնում է ներքին նահանգների վաճառատե-
ղում և աշխատում է գնել ուրան կարելի է ար-
ժան գնով և պարտոց հատուցումը յետաձգում
է երկար ժամանակամիջոցի:

Այսպիսի պայմանների մէջ գտնվելով, մանր
վաճառականները և բոլոր տեղական բնակիչները
հարկաւորված են գնել միայն այն, ինչ որ բերել
են տալիս հարուստները: Այս հանգամանքի առա-
ջին առնելը հնարաւոր է կենտրոնական վաճառա-
կանութեան համար ապրանքի շտեմարաններ կա-
ռուցանելով, բայց մշտական շտեմարաններ հիմ-
նարկելով՝ ապրանքների յարաւոք դրութիւնը նը-
րանց մէջ, իբրև մեռեալ գումար, որպէս և նրանց
կառավարելու ծախսը անտարակոյս կը բարձրա-
ցնէ ապրանքի գինը: Այս պատճառով կարծում
են, աւելի բարձր և յարմար միջոցն է տնտեսա-
կան իր գարգացման վերին աստիճանին է հաս-
նում: Կիրքերը բացառվում են... Հակառակառու-
դական խոտմը սկսում է խոտարիլ. խօսքը գա-
լիս է վերնատունը թէ դաշխը ներս թողնեն
ուսանողներին:

—Կս չը գիտեմ. ինչու ուսանողները ներս չը
պիտի թողնուին դաշխը, և միթէ վերնատունը
(XOPI) նոքա, ինչպէս ասում է, սկսանք ալ
չեն կարող անել... Զարմանալի մարդիկ էք. չէք
ուզում հասկանալ, որ եթէ նրանք սկանդալ ու-
զնան անել վերնատունից էլ կարող են:
Սկանդալի առաջը առնելու համար կան միջոց-
ներ, բայց և այնպէս վերնատունը ես միջոց
չեմ համարում...

Վերջ ի վերջ ուսանողներին ներս են թողնում
դաշխը, բաժանելով սակայն նրանց աթոռները՝
ժողովրդի աթոռներից՝ պատուարով (barrière):
Այսպէս կատարվեցաւ ընդհանուր ժողովի նա-
խերը, որը ԽՈՒՄ տուց միանգամայն այսօրվայ
վիճարանութիւններին: Հակախալի է, որ ննկա-
պատիւ երկպառակոճի աստուածունին, որը
այնքան սիրելի է հայ ազգին, ստառնելով դահ-
լիւնում, պիտի յուզէր ու խոտմը իր փափկասուն
մատերով սրա նրա սիրտը, եւ ու երկով պիտի
պատէր ու պաշարէր մահկանացուների զգայու-
թիւններն: Այսպէս իսկ և եղաւ:

Իշխան Արամիւրը Լադարեանը, բաց անելով
ընդհանուր ժողովի նիստը, առաջարկեց հասարա-
կութեանը ընտրել այս օրվայ համար մի նախա-
դահ: Ժողովը միահամուռ կոչեց իրան իշխանին:
Սա չէ ընդունում, ժողովուրդը սնդում է ինդրել:

—Անկարելի է ինձ բոլորովին այս անգամ
առաջարկեալ նախագահութիւնը ընդունել, ներս-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿ Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՐԳԻՑ

Ապրիլի 8-ին

Մարտի 25-ին Ս. Պետերբուրգի հայ գաղթա-
կանութիւնը հրաւիրված էր վաճառականական
ժողովի դաշխը վեց անգամ և երկու փոխան-
դամ ընտրելու իր միջից հայոց եկեղեցու կա-
ւածքների կառավարող խորհրդարանը կազմելու
համար: Այնպէս չէ ձեռք, որ Ս. Պետերբուրգի և
Մօսկվայի եկեղեցիների ամեն կառուածները ի
բնէ անտի կառավարում էր իշխան Արամիւրը-Լա-
դարեանների տոնից այս կամ այն հոգաբարձուն:
Վերջին ժամանակները այդ եկեղեցիների ծուխը
խնդրել է տուած եղել տէրութեանը, հայցելով
հաստատել ծխական վարչութիւն այդ եկեղեցի-
ների կաջ ու գոյքի համար: Քաջ գիտե՞ր նոյն-
պէս, որ 1883 թվին նոյններին 18-ին Նախարա-
րաց ժողովի այդ մասին արած ենթադրութիւնը
թագաւոր Կայսեր Բարձրագոյն բարեհաճութիւնն
է գտնում, կանոնադրութեան նախագիծը արժա-
նանում է նոյն իսկ օրը Նորին Մեծութեան վե-
րադնութեանը ու վաւերացմանը:

Աս այդ կանոնադրութեան այն գլխաւոր դիր-
քերը, որք անհրաժեշտ են ինձ առաջ բերելու
այդ օրվայ ընտրութեանց պարագաների բացա-
րութեանց համար:

Ս. Պետերբուրգի և Մօսկվայի եկեղեցիների
կառուածների և նրանց վարարները գործերի
վարումն յանձնվում է մասնացոյց արած ամեն
մէկ քաղաքում՝ առանձին խորհրդարաններին:

Խորհրդարանը կազմվում է նախագահից և վեց
անդամներից: Անդամները, ամեն մէկը երեք տա-
րով ընտրվում են ժողովրդից: Նախագահը լինե-
լու է երկու իսկ մայրաքաղաքների հայոց եկեղե-
ցիների հոգաբարձու՝ իշխան Սիմեոն Արամիւրը
Լադարեանը: Խորհրդարանի նախագահութիւնը,
որպէս և հոգաբարձութեան մականունը, անցնում
է իշխան Արամիւրը Լադարեանների սերնդին:
Բացի վեց անդամներից ընտրվում են և երկու
փոխանդամներ: Իրաւունք ունեն մասնակցելու
ընտրութեանը յիշեալ եկեղեցիների այն ծխական-
ները, որք 25 տարեկան են և առ նուազն երկու
տարի ընակութիւն են ունեցել մայրաքաղաքնե-
րում: Երկու ընդհանուր ժողովի ընտրութիւններ
անելու ժամանակը ու տեղը յայտարարվում են
եկեղեցու մէջ երեք անգամ՝ իսկ և իսկ երեք կիւ-
րակի օրեր:

Այդպէս բաւական է տեսնելու համար թէ որ-
քան պարզ են ընտրութեան ձևը ու պահանջներն:
Բայց դեռ ևս ժողովը չը բացված՝ ժողովրդի դէմ
եռանդուն և զգայուն երիտասարդութիւնը կուր-
բացաւ: Սրանց միջից միմյանից ծոյլն էր լուել ու չէր
բողբոջում այն հրամայական ձայների դէմ, ո-
րոնք պահանջում էին նախապես ընտրված
հայ ուսանողութեան երեսին փակել դաշխի դըռ-
ները և թոյլ չը տալ նրան հանդիսատես լինել
անգամ այս օրվայ ընտրութիւններին: Անկառա-
ծելի է բողբոջվում, որ եթէ այս ընտրութիւններն
կատարվէին մի չորս տարի որանից առաջ, մենք
չէինք լսի այդքան ապօրինի ձայների թէ՛ դուրս
գցէք ուսանողներին նախապես փակել անգամ
եթէ ընտրութիւնը կատարվէր մի չորս տարի
արանից առաջ, ասում ենք, ուսանողութիւնը պի-

տի մասնակցել անշուշտ եկեղեցական խորհրդա-
րանի անդամաց ընտրութեանը: Այն օրերով հա-
տարակութիւնը՝ հասու պիտ լինէր Բարձրագոյն
Իշխանութեանը հաստատված կանոնադրութեան
այն տողերին, որք ընտրութեան ձայնի իրա-
ւունքը տալիս են այն 25 տարեկան կամ աւելի
հասակ առած ծխականներին, որք երկու տարի
կամ աւել ընակութիւն են ունեցել մայրաքաղա-
քում, և անկասկածալի է, որ այն օրերով մատ-
նացրեց արած տողերի մեկնութիւնը պիտի տա-
րածվէր և ուսանողութեան վրա, վասն զի նրա
քուէները աւելի փայլ պիտի տային խորհրդարա-
նի անդամ քուէարկվող անձանց կանդիդա-
տութիւն: Բայց այսօրվայ ժողովում ուսանողու-
թիւնը այդպիսի յոյսեր չէ տալիս, ընդհակառակն՝
պատճառ է նրանց կանդիդատութիւնը: Զուլու-
թիւնը պահանջում էր հետաքննել ուսանողներին,
և այդ հաշիւը միանգամայն ի դուր չէր, որովհե-
տև և առանց ուսանողութեան—КРИВАЯ ОЛИ ОЛИ
БЫВЭЗЛА!!

—Եթէ ուսանող չէ կարող ընտրվել, ուրեմն
չէ կարող նա և ընտրել, պնդում էր հակառակա-
նողական խոտմը.—Երկրի արմատական օրէնքնե-
րին հակառակ կը գայ ուսանողութեան մասնակ-
ցութիւնը այսօրվայ ժողովականների ընդհանուր
ժողովում:

—Այո, բայց կանոնադրութիւնը բացարձակ
իրաւունք է տալիս... իսկ ինչ էլ վերաբերում է
արմատական օրէնքներին—մինչև անգամ այնուհե-
ղ կայ բացառութիւն. ինչպէս՝ օրինակ, ազնուա-
կանների ընտրութիւնում մասնակցում են և ան-
չափահասները, թէև չեն կարող ընտրվել...

Աղմուկը քանի գնում է թնդանում է. փոթորի-

ճառները հիմնարկութիւնը Անդրկովկասում, նա մանաւանդ որ դա նոր բան չէ Անդրկովկասի համար, ուր արդէն կան մի քանի տնտեսականներ (архари):

Տնտեսականների հիմնարկելու ժամանակ տեղական շտեմարաններն էլ ինքն ըստ ինքեան կը գոյանան տնտեսականից մնացած և ծախու թողած ապրանքներէ:

Տնտեսականները կը պրակնին մեծ բազմութիւն վաճառականների կենտրոնական գաւառներից նախ՝ ծախելու ներքին վաճառատեղեաց գործուածները, երկրորդ անգամ համար Անդրկովկասի արտադրութիւնը, որ լաւ աղբյուրութիւն կունենար երկրի վրա, քան թէ մի քանի խոշոր ձեռնարկութիւններ, հիմնված միմյալվաճառական սկզբանց վրա: Յարմարագոյն տեղն տնտեսականի համար Բաղու քաղաքն է՝ ծովի և երկաթուղու մերձաւորութեան պատճառով:

Եթէ տնտեսականի ժամանակը որոշէին Ապրիլ կամ Մայիս ամիսներին, այսինքն այն իսկ միջոցին, երբ սկսւում է Վոլգայի վրա նաւադնացութիւնը՝ Գարեջին քաղաքից, այն ժամանակ Անդրկասպեան, Անդրկովկասեան և Պարսից վաճառականները վաճառուէց յետոյ Բաղուում իրանց ապրանքը, կրկին միջոց կունենային արդէն նոր ապրանքով համեմել յիշմիկ—յոլգորդի տնտեսականը, որ ամիսներ չէր խանդարվի Բաղուայ տնտեսականի պատճառով, այն ինչ մեր առոււտուրը և վաճառականութիւնը մեծ դարկ կը ստանային: Իսկ Բաղուայ տնտեսականը չէր յապարի լաւ ապուրութիւն գործելու Անդրկասպից և Անդրկովկասեան երկրների վրա տեղական գործուածների շնորհիւ:

Այստեղ ընդհատում եմ իմ վարածքներս պ. Մակարովի յօդուածից (տե՛ս Русский Вѣстникъ за 1884 годъ Январь Закавказье въ торговомъ отношеніи), որի վրա հրատարակում եմ կովկասեան մեր հասարակութեան և յատկապէս հայ վաճառականութեան խորին ուշադրութիւնը, որ ընկերական ոգուց զուրկ գործում է միշտ առանձին, անհատական ձեռնարկութեան միջնորդութեամբ և, համարեա թէ, երբեք ձեռնամուկ չէ լինում, իր յատուկ շահերի համար, կազմելու առևտրական ընկերութիւններ: Նորելի և մի քանի օտար վաճառականների մեծագործութիւնը մինք միշտ հայի դարեւոր անհետաճանկութեան արդասիր համարելու ենք:

Մ. Շուրբան
(Արձագանք)

ՆԱՄԱԿ ԱՌԱՋԻՆԱՅԻՑ

Մի լրագրի թղթակից, որքան բարեխղճաբար կատարէ իր սրբազան պարտականութիւնը—առանց կողմնապահութեան և նեղ, կուսակցական

զուրկուն եմ խնդրում և աղաչում եմ ձեր միջոց ընտրել նախագահ, ասաց իշխանը և դուրս եկաւ դահլիճից:

Հանդիսականներն չարոհանում են կոչել դարձեալ նրան:

Նա, վերադառնալով դահլիճը, վերջնականապէս յայտնում է որ չի ընդունի նախագահութիւնը:

—Եթէ ինձանից խորհուրդ հարցնէիք թէ՛ ձեռք ընտրե՞ք նախագահ, աւելացնում է նա,—ես մատնացոյց կանէի Նիկիտ Սերգեյեւին (պ. Սանասարեան), որը այս ամէն կարգադրութեան հոգսը, հեգնօրէն ցոյց է տալիս սեղանի վրա շարած քուէարկիւններին,—այնքան պատրաստ եմ թէ ամբ իր վիզն է առնել...

—Հարկաւոր չէ, հարկաւոր չէ... Խնդրում ենք պրօֆեսոր Պատկանեանին լինել նախագահ, որոտաց երկուստարութիւնը: Զայները թնդում են: Պ. Սանասարեանը յետ է նստում իր տեղը... Պատկանեանը նախագահի ավտու է բռնում:

Բայց այստեղ մեր նկարագրութեան թելը կտուրէնք, ընկերացողն մի քանի տեղեկութիւններ տալու համար: Բանը նրանումն է, որ երբեք կիւրակէ հեղուհեղ քահանան եկեղեցում ծանուցում էր արել թէ՛ այս ինչ կանոնադրութեան համաձայն ժողովուրդը իր միջոց եկեղեցեաց խորհրդարանի վեց անգամ և երկու փոխանդամ պիտի ընտրի: Եւ ընդ այսմ ծանոթացնում էր ժողովրդին թէ՛ այդ կանոնադրութիւնը քի ծիականներին է իրաւունք տալի մասնակցել յիշեալ ընտրութեանը: Այսպէս, այն անձինք, որք, իշխան Աբամելլիքի ասածի պէս,—այնքան պատրաստ եմ թէ ամբ ընտրութեան կարգադրութիւնների ձեռնարկութիւնը իրանց վրա էին առնել, չը

ողուց ներշնչված, այնուամենայնիւ գտնվում են մարդիկ, որոնց դուր չէ գալիս իրանց պակասութիւնները, գեղծմունքների երևան գալը, հարում են զանազան մեղադրանքներ և զրպարտութիւններ բարդել անաչառ թղթակցի վրա: Զորքիսակ, եթէ ցոյց ես տալիս կամ մտորակում ես մի անձնաւորութեան մէջ մարմնացած մղովթիւնը, կամ հասարակական, դիմակաւոր գործիչների թիւում թիւները, նրանք բացի այն որ չեն խոտորվա՛նում իրանց պակասութիւնը և ուղղվում, (յանցանքը, եթէ սամոյրի մուշտակ էլ լինի, ոչ ոք իր վրա չէ առնում, ասում է առածը), այնպիսիք մինչև անգամ յանդգնում են զանազան միջոցներով նրա վարկը և անունը ստորացնելու հասարակութեան առաջ: Յայտնի բան է, այդպիսի նեղարտութիւնը հետանք է անբարեկրթութեան կամ անզարգացողութեան: Եթէ ուսուցչի պաշտօնավարութեան մէջ նկատում ես անընդունակութիւն կամ անբարեկրթութիւն, և երբ խղճիլդ խայթին չը կարողանալով հանդուրժել, հուշակում ես նրա անարժանութիւնը, ահա այդ վերաբերված ուսուցիչը ցրվում է ամեն տեղ զրպարտութիւններ, թէ պ. թղթակցիցը դուրս է փառախորտութեան համար, ձգտում է ուսուցչութեան. (ձեռք գիտնաս մանկավարժութիւնը չիլափլավ ուսել է, հմտութիւն, արժանաւորի և անարժանի ընտրութիւն չը կայ): Եթէ խոտում ես քահանայի մղովթիւնների վրա, որը իր կենդանի օրինակով ժողովրդի մէջ գալթակցութեան առիթ է դառնում, ահա այդ նուիրական հայրը հրատարակում է, թէ «Մշակի» թղթակցիցը ֆարմատիւն է (բողբոջակն), պատուաւոր է, սրբերկն չը ճանաչող է և այլն: Եթէ հողաբարձիկ, երեսփոխան, կամ այլ գործող անձինքների գեղծմունքներն ես դատաւարում, պ. պ. ընտրվածները իրանց խորիմաստ գըլխով պակարակում են թղթակցին, թէ նա տըխմար է, տգէտ է, յանդուգն է և այլն անձանքներ: Վայը կը գա՛նայ թղթակցին, որը ստորակ հասարակութեան պայմաններից դուրս գալով, կէս աչքը նկատէ պաշտօնական անձանց թեթրութիւնները. թող այն ժամանակ ձէին դուռը կապած ունենայ. «Նրանց դէնքը աղուէ, սուրը երկայրի, նրանք պատրաստ են կործանել, մասնել, կասկածանքի տակ ձգելով իշխանութեան և մարդկութեան առաջ: Ահա այսպիսի պայմանների տակ է դաւառական թղթակցի անձնաւորութիւնը: Լուել, ծածկել, կոյր, համար և մեծի ձեռնալ, այդ է պահանջվում, բայց չէ որ լուելով, ծածկելով թեւրութիւնները, գեղծմունքները, մինք աւելի քաջաւերում ենք, իրախտանք ենք նրանց գործողներին: Ուրեմն դարմանք չէ, եթէ գրականական ասպարէզից շուտով խորշում են շատ արժանաւորներ, ի նկատի ունենալով վերե յիշած հանգամանքները և խոշորոտները:

«Մշակի» այս տարուայ 31 համարում մեր

հասկանալով միանգամայն կանոնադրութեան 4-րդ յօդուածի իմաստը, մոլորեցնել էին և խեղճ քահանային: Մատնացոյց արած յօդուածը պահանջում է յայտարարել եկեղեցում մէջ երեք կիւրակէ օրեր ընտրութեան տեղը և օրը, այսինքն՝ երբ և որտեղ ծովի ժողովը պիտի կայանայ: —О времени и мѣстѣ выборовъ приходѣ извѣщается троекратно, въ воскресные дни объявленіемъ въ церкви, а́на այսպիսի տղեւրով է վերջանում յիշեալ 4-րդ յօդուածը, մինչդեռ հենց այդ գլխաւոր կէտերը զանց էին արել մեր եկեղեցական կարգադրիչները, և նրանց կատարելու տեղ՝ խեղճեանք փչած մի ինչ որ հրաւիրել տոմսակներով էին ժողովել հասարակութիւնը ընտրութիւններ անելու: Տոմսակը, որ ուսուրէն ու հայերէն էր տպված՝ վերջանում էր հետեւեալ իմաստալից տողերով. «Հառանց այս տոմսակը ներկայացնելու ոչ ոք ժողովի դահլիճը ներս չի թողուրի: Որքան որ մեղ յայտնի է Հայաստանեայց եկեղեցիների թէ՛ հողաբարձուների և թէ՛ երեցփոխանների ընտրութիւնները ժողովուրդը անում է զո՛ւնաբաց նիւտում, և այս անգամ էլ մի որ և է կարիք չը կար ժողովը զո՛ւնափակ յայտնել, առաւել ևս՝ երբ կանոնադրութիւնն էլ այս մասին պայման չէ դնում: Զը մոռանանք աւելացնելու, որ ակնարկած տոմսակների հետ ուղարկել էին մայրաքաղաքի ժողովրդականաց ցուցակը, որոնք չիրանւնք ունին մասնակցելու ընտրութիւններին»...

Նախագահը վերջացնելու վրա էր իր խօսքը, որով նա հրաւիրում էր հանդիսականներին սկսել ընտրութիւնները, երբ ինժեներ Եղորդեանը խօսք պահանջեց նրանից:

ուսումնարաններին վերաբերեալ նամակս տեղացի մի քանի ուսուցիչների սրտերը թո՛ւնք հանց, տարածելով քաղաքում իբր թէ ես ձգտում եմ ուսուցչութիւն ձեռք բերելու և այդ մասին դիմել եմ մինչև անգամ պ. Աղայեանցին: Թէև չարժէր այդպիսի զառանցանքներին ուշադրութիւն դարձնել, որովհետեւ ոչ պատրաստակամութիւն, ոչ ժամանակ ունեմ սեխական առևտրական գործերս բարձի թողնելու և ոչ թէ ձգտումն, այլ մտքիցս երբեք չեմ անցկացրած այդպիսի վտանգ պաշտօն մը ստանձնելու, այնուամենայնիւ մեր կանխածաւոր վարժապետներս միամտցնելու համար, ինդրում եմ ցրել այդպիսի կարծիքները և իմ համեստութեան վերաբարական խօսքերը չը թող տան տարածելու: Այս ինդրի վերաբերութեամբ, յարգանքը հրաւիրում եմ թեմական վերապետու պ. Աղայեանցի ուշադրութիւնը:

Հաստատ աղբիւրներից տեղեկացայ, որ Ախալցխայի յաջորդ հայր Սանասարեանցը հրաւիրել է ս. Ելմիածին ս. Մինօգի անդամի պաշտօնով և մօտերումս մեկնելու է Ախալցխայից: Ի նկատի ունենալով մեր բազմակողմանի կարօտութիւնները և պիտոյիցները, ցանկալի էր որ Ս. Մինօգը Ախալցխայի համար ուղարկէր մի այնպիսի յաջորդ, որը կարողանար լրացնել մեր անկալութիւնները. քաղաքումս հնչվում են իբրև ընտրելիներ, բարձրապատիւհարց խորէն, Կիւրեղ, և Սահակ ծայրագոյն վարդապետների անունները:

Ամսոյս 9-ին տեղական սերողների խումբը ներկայացրեց «Մեկեղերով» պատ. ողբերգութիւնը (հեղ. Գուգանիսեանցի) և «Երկու բաղցամներ» կատակերգութիւնը: Ա. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒԻՆԵՐ

«Մշակը» ստացել է հետեւեալ հեռագիրը Վանի Աղգալին ժողովի անդամներից: «Սերման հայրիկի մասին աստ համակրութիւնը ընդհանուր է. համայն վաստակակցանքից կը փափագէինք տեսնել զինքը կաթողիկոսական աթոռի վրա»:

ԲԱԳՈՒՅԳ Գրիգոր քահանայ Գրիգորեանց մեղ խնդրում է տեղի հետեւեալ. «Որովհետեւ շատ տեղերից դառնում են ինձ և տեղեկութիւն խնդրում «Սոխակ Հայաստանի» հինգերորդ հատորի մասին, այդ պատճառով—ամենքի հետաքրքրութեանը բաւականութիւն տալու համար—պատիւ եմ համարում յայտնելու, որ այդ հատորը վաղուց խմբագրվում է և շուտով պատրաստ կը լինի: Խոտացողները կարող են իրանց նիւթերը ուղարկել որքան կարելի է շուտ»:

—Գուր, պ. Նախագահ, այս բաղնիս հրաւիրեցիք ժողովին ձեռնարկել ընտրութեանցը, ասում է պ. Եղորդեանը յառաջ մղելով—բայց ես համարձակվում եմ յայտնելու այն միտքը, որ այս օրվայ ժողովը ընտրութիւններ անել չէ կարող, իրաւունք չունէ, որովհետեւ ընտրութիւններ անելու համար ժողովուրդը յայտ պիտի կացուցանվէր եկեղեցում երեք կիւրակէ օրեր ընդհանուր ժողովի լինելու օրի ու տեղի նկատմամբ: Այդ կատարած չէ և ժողովրդից մի քանիսը չը գիտեն թէ՛ այսօր է ընդհանուր ժողովը և նոյն իսկ սոյն դահլիճում...

—Թէև ձեր արածը՝ իրաւացի նկատողութիւն է, կարում է սրա խօսքը նախագահը,—սակայն վերաբերում է նա գործի ծիսական կողմին: Գրքավար է կարծել, որ միւս անգամ ժողովիչինք աւելի թուով, քան թէ այսօրվայ բազմութիւնը:

—Բազմութիւնը մեծ է թէ փոքր այդ ուրիշ հարց է, չարայարում է պ. Եղորդեանը,—ես այն ելմ ուղում ասել թէ՛ չեղելով հենց առաջին քայլում օրէնքից, մինք անարկուր ենք անում ծովի մի քանի անձնաւորութեանց իրաւունքները... Այստեղ կանոններս հրաւիրել տոմսակների հետ ըստացել ենք ժողովրդականների անուանց ցուցակը: Այս ցուցակի մէջ չը կան շատերի անունները և անկաւածելի է, որ նրանք հրաւիրված չեն այստեղ գալու. օրինակի համար՝ հարցնում եմ՝ ո՞ր ևս... (անուններ է տալի) այս անձինք: Բայց և ահա այնպիսի անուններ, որոնք կանոնադրութեան համաձայն իրաւունք չունեն ընտրութիւններ անելու (քարձեալ անուններ է տալի), սակայն սրանք հրաւիրված են և ընտրութիւններ:

«Новое Обозрѣніе» լրագրի մէջ կարդում ենք. «Վիրակի, առաւօտեան 11 ժամին կայացաւ Թիֆլիսի առևտրական բանկի ակցիոնէրների ընդհանուր ժողովի նիստը: Երկու շաբաթ առաջ լուր տարածվեցաւ, որ այդ բանկի խորհուրդը մտադրութիւն ունի ակցիոնէրներին առաջարկել ժամանակաւորապէս հրաժարվել անցեալ տարվայ համար դիվիդենդ ստանալուց այն նպատակով, որ այդ փողերից կազմեն մի գումար այն փեսները ծածկելու համար, որ կաթող են լինել ներկայ տարում գրաւական դրութեան տատկի ճգնաժամի պատճառով: Այդ լուրը շատ անախտօք տպաւորութիւն գործեց ակցիոնէրների վրա, որոնք սովոր են իրանց ակցիոններին համար 18 և 20% վերցնել: Այդ պատճառով կարծում էին, որ ընդհանուր ժողովի նիստը շատ փոթորկալից լինի, բայց ամեն բան խաղաղ անցաւ: Փոխադարձ զիջումներ անելով նրանք վճեցին՝ նշանակեալ 18% 10/100-ից այս տարի ստանալ 120/100, իսկ մնացած 6% 10/100—էկող տարին»:

Տեղական լրագիրները հաղորդում են, որ երկուշաբթի, ապրիլի 16-ին, անուրդով ծախվում էր «Тифлисская Объявленія» լրագիրը: Այդ լրագրից գնել է 550 ռուբլով հանդուգնալ խմբագրի պարտապաններից մէկը, պ. Յովսէփ Պապովը:

ԱՌԱՎԱՐԱՐՈՒՄ մեղ գրում են հետեւեալ. Կուր գետի հովտում՝ Խիթիվիլից փոքր հեռու գտնվում է մի մեղրալի անձաւ: Սեպտեմբր քարձեւացած ժայռի վրա, մեղրաների անհամար բազմութիւն ամառվ օրը գեղում է այդտեղ, բնական փեթակի մէջ: Ոչինչ կերպով չեն կարողացել մինչև ցայսօր քարձեւաւ այդ քարանձաւը տարիների կամ դուրս է դարձել ընթացքում գիլված միտքը ցած բերելու համար: Մեղրի քանակութիւնը, ինչպէս ասում են, այնքան շատ է, որ երբեմնապէս խորիսների ահալին կտօները դուրս ցցուելով քաշ են ընկնում անդունդի վրա: Այդպիսի դէպքում, որ և է կործին արժանաւ ուղղահիւ գնդակը ինչնում է համեղ պատուր: Պատմում են, որ այդտեղ ձորի երկու կողմի ափերը այնքան մօտ են միմեանց, որ թոյլ են տալիս սանդուղք երկարացնել հանդիպակաց ափից մինչև մեղրալի անձաւը, բայց այդպիսի գործողութիւնը անգին դժուարութիւնների հետ կապակից է, բացի դրանից՝ ընակիչները հաւատացած են, որ մեղրաները խայթելով կը սպանէին այն անկոչ հիւրին, որ կը համարձակվէր իրզովել փոքրիկ հանրապետութեան դարաւոր խաղաղութիւնը: Արանից մի քանի տարի առաջ կամենում էին ականահատութեամբ, ժայռի ետեկի ճանապարհ ղէպի անձաւը, բայց այդ էլ, ինչպէս երևում է, չէ յաջողվում և մօտակալքի մեղ-

րին պիտի մասնակցեն: Ահա այն համակերպութիւններն, որոնց վրա յենվելով թոյլ եմ տալիս ինձ կարծելու թէ՛ այսօրվայ ժողովը լաւ կանէի, եթէ՛ ընտրութեանց փոխարէն նրանք այն ինդրները, որք անհրաժեշտ են քանապաստաւորութիւն արելու համարվեն հանդերձեալ մեր ընդհանուր ժողովների համար... Ինչպէս երևում է, շատերի համար ընդհանուր ժողովի սկզբունքները պարզաբանութեան են կարօտ, պարզել է հարկաւոր՝ ուրեմն՝ այդ միթութիւններն...

Յուսով եմ թէ՛ ընթերցողս չէ մոռացել, որ երկու պատմութիւն աստուածածնին դահլիճն էր ստանում: Եղորդեանին հրապարակից յետոյ, նա «Գողթրիկ մատամբ» դերթ անող քուն» սկսաւ հալի սրա նրա շուրթերին դիտուն օձի խայթոց դարձնելով լեղուները: Մտքերը դուրս էին թրուշում մերթ երկթական, մերթ բարեմոյն, մերթ յուսահատական՝ բայց և այնպէս՝ բարունակաւոր թնկիւններով:

—Զարդոյամեծար պարմաքը, ցոյց տուէք խնդրեմ իմ տեղս, ասում է երկուստարը Միկը-Սեպտեմբր,—իմ ընկեր ուսանողները պատուարի յետեւում են նստած, իսկ ես այստեղ ժողովրդի մէջ. կամ ինձ ուղարկեցէ՛ք նոցա մօտ, կամ նրանց թոյլ տուէք գալու մեղ մօտ:

—За барьеръ! за барьеръ Вася!! խնդալով գոչում են մի քանի ձայներ: Հարկաւոր է ասել, որ Միկը-Սեպտեմբր այժմ ճանապարհային հանդուգնալութեան ինժեներների ձեռնարանի ուսանող է, բայց և աւարտած ուսումը համալսարանում: Նրա անունը մտցրած է ցուցակի մէջ, որպէս ընտրողութիւններին իրաւունք ունեցող ծրխական, բայց իրականապէս՝ որպէս ուսանող:

բառեր թուրքերու քաղաքը պէտք է միայն թուրքերը կու տան, հետագայ տեսնելով քաղաքիդէն մի անգամ միջերանց, որից անկարող են օգտուիլ: Այստեղ ակամայից յիշում ես Վրկովի առաւել խօսքերը: ХОТЯ ОКО ВИДИТЬ ДА ЗУБЪ НЕЙМЕТЬ.

Նոյն տեղից մեզ դուրս եկ. «Անցեալները քաղաքից 4—5 վերտ հեռու դանդաղաբար մի մեծածառի տակ: Զանգուղեալը ստանալով հացի պօղրեալը չի կից 100 ր. իբրեւ առհաւատչեայ, չտապել է գինեւորուն և այնտեղ լաւ կ'սնդել է ծանապարհին նա, ինչպէս երևում է, ինչո՞ւմ է ձիւնը, բայց այլ և եւ չէ կարողանում նստել ձիւն, այլ սանձը կապում է թիկն և քնում... անարթնալի քնով: Փողը և բոլոր ունեցածը ամբողջ են մնացել: Բժշկական հետազոտութիւնը գտել է, որ մահը յառաջացել է արեւոյդու թիւնից»:

Այսպէս լսելով մեր թղթակիցը հայտնում է մեզ հետեւեալը. «Մշակի» № 41-ում տպւած տեղւոյ թղթակցութեան մէջ յիշուած է Ուսէրտ գիւղում առանց քահանայի թաղւած մի ննջեցեալի մասին: Այժմ լսում ենք, որ հ. դործակալը, աշխատելով ծածկել այդ անցքը, դուրս է բերել իբրեւ թէ ննջեցեալին թաղել է արդէն լսած քահանայի (հակառակ հոգ. իշխ. արգելմանը): Երբ հաւաքած տեղեկութիւններից յայտնի է, որ մեռելատնից մինչև գերեզմանատուն ոչ մի քահանայ չէ ուղեկցել հանգուցեալի մարմնին:

Նոյն տեղից մեզ հայտնում են. «Տեղւոյս ընթերցարանի անդամներից մեկը և բարեկամ մի քանի քաղաքացիներ, սրանց մի ամիս կամ աւել առաջ խնդրադիր էին ներկայացրել սրբ. Առաքնորդին, որով խնդրում էին եկեղեցու դռնը մի քանի արտաքին տեղի վրա թող տալ ընթերցարանի համար մի շինութիւն կառուցանել: Խնդրատուները ի միջի այլոց խնդրում էին սրբ. առաքնորդից շտապաբար մտադրելու, որպէս զի դարձնէ բացվելու ձեռնարկին շինութեանը և մինչև այդ ժամանակ պարտաւոր են հարկաւոր ներկերը» որ աւել է ժամն դնում կարելի է առնել ձմեռը: Այժմ մի անհաւանք է և րպով տեղեկանում ենք, որ սրբ. Առաքնորդը շատ շուտով արել է ցանկալի տնօրինութիւնը, բայց հ. դործակալը մինչև ցայժմ ոչ ոքի չէ յայտնել այդպիսի տնօրինութեան մասին և այժմ գնացել է Թիֆլիս իր մասնաւոր գործերով: Խնդրատուների զայրոյթը չստի չունի. նրանք կամենում էին խնդրադրող դիմել սրբ. առաքնորդին, բայց սպասում են մինչև հ. դործակալի վերադառնալը: Խնդրադրող խնդրում ենք, աղաչում ենք սրբ. առաքնորդին սանձահարկի հ. Գաղաղունու ծայրայեղ կամայականութիւնը, որ Զորի պէս մարդկանց համբերութիւնն անգամ կարող է հատկանշել»:

Ըստ տեղական սովորութեան, նա իրաւունք չունէ մասնակցելու ընտրութիւններին. համ ունէ, համ չունէ ընտրողական ձայն!!!

Փողովբէի խնդում տրամադրութիւնը շուտով փոխվում է ծանր խնդանց, երբ պ. Եսանգու-նեանցը անողորմորէն հարցերը—ինչպէս ուսուր աւում է քեօբոմս ԽՈՏԱՅԻՆՔ:

—Ո՞վ է, հարցնում է նա,—այդքան ասորիներ կարգադրութիւններ անողը: Ովքեր են այն անձինք, որոնք իրանց ուղածի պէս ում անունը ուղեցել են մայրել են ցուցակի մէջ, և ով նրանց հաճելի չէ եկել, նրա անունը ջնջել են նախկին ցուցակից... Ասացե՛ք խնդրեմ ձեռքը ենք այդ հրաւիրել տոմսակները ստացել, ինչ կ'անեն և որ հիմանց վրա է այսօրուայ մեր ընդհանուր ժողովը դաժախակ յայտնված...

Ի հարկէ մեր կարգադրիչները այնքան փորձողից յայտնվեցան, որ ոչ կարողացան խոստովանել իրանց սխալները և ոչ առաջ եկան պաշտպանելու իրանց բռնած գործերը: Անյայտութեան մէջ ինքուրդներ անել չէր այդ որոնց մէջ մեծ ծարպիկութիւն ունեն. հասարակութեան մէջ երես առ երես խօսել է այդ, որի համար արիւնքութիւն է հարկաւոր: Զ. Դրոնիցի պիտի գար արիւնքութիւնը... Լուի էին. կեսերի նշոյլ անդամ չէին տալի: Պ. Եսանգուեանի հարցերը այնպէս և անպատասխան մնացին: Սա, վերջացնելով իր հոսիկու խօսքը, պահանջում է այսօրուայ մասնաշաղկապ արած ամեն ասորիներին յանձնել յանուանէ զնեւ ընդհանուր ժողովի արձանագրութեան մէջ:

Առաջ գնանք... Եթէ երկարաւակուրի աստուածուհու այսօրուայ ամենայն չարութիւնները նկարա-

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԻՒՄՅՈՅ

Վան, 13/25 Մարտ

Մարդիկ կան որոնք լրագրութիւնը գործիք առած են իրենց անձնական կիբերին կամ շահերին: Երբ մի մեծանուն անձն աշխատանք խնդրեն ասորուտի համար և նա չը կրնայ իրենց յարմար գործ գտնել, խախտն վեր կ'առնեն գրելը մի թղթակցութիւն կը գրեն մի լրագրի, այդ մեծանուն անձն անուանարկելու և այդ կերպով վրէժ առնելու համար: Այս կարգի անձերն մին է և «Նոր Գարի» վանէն թղթակցող պատանին որ Պահանջ կը ստորագրէ: Այդ պարուն երբ ձեր կողմէն եկաւ Վան, շատերին զուգուրդաւ իր թեթեալարդուութեամբ: Չը նայելով որ մանկավարժական յատկութիւններ չունի բնաւ, ինք իրեն կը ներկայացունէր մի երեւի մանկավարժ և կը խնդրէր խորհրդէն Զայրիկէն որ դարձնէր ասի մի կարեւոր պաշտօն տալ իրեն: Երբ Զայրիկ զրացաւ, պարունը սկսել է այժմ գրել տեղ ածուրը վեր առնելով Զայրիկին միտնելու աշխատել «Նոր Գարի» մէջ և Պողոս եպիսկոպոսի պէս մի տղետ և ազգաբնակ անձին քաղաքագէտ հրահանգել և երկնք բարձրացունել: Ամբողջ հայ ազգը կը ծանցէ արդէն Զայրիկին և նրան ծանցելու համար պէտք չունի վկայութեան «Նոր Գարի» վանի թղթակցին որ թէ և Պահանջ կը կեղծ ստորագրութեամբ կը գրէ, բայց ինք իրեն յայտնած է այստեղ իր թեթեալարդուութեամբ, թերեւ Պողոս սրբազանին աւելի հաճելի դառնալու մտքով: Այդ իմաստակ պարուն կը կարծէ թէ իր գրութիւններով պիտի կրնայ արատաւորել Զայրիկի համբաւը, մինչդեռ փորձ ի շատէ խելք ունեցող մարդը կը տեսնէ որ այդ գրութիւնների մէջ վերին վար իրարի հակասութիւններ և հերքումներ կան. հետեւապէս, ամեն հասկացող մարդ իսկոյն կրնայ իմանալ զոչա արժէքը: Որովհետեւ մենք կը ծանցենք «Նոր Գարի» թղթակցին, չենք գարմանար նրա գրածները վրա, բայց շատ կը գարմանանք դեռ տուր Սպանդարեանի վրա որ այդպիսի թեթեալարդուութեամբ և յայտնի գրութեան թղթակցութիւններին տեղ կը տայ իր լրագրի մէջ և կամայ թէ անկամայ գործիք կը դառնայ այդ վրէժիմիդի պարունի անձնական հաշիւներին: Կերեւ թէ «Նոր Գարի» խմբագիրն ալ ուրիշ նկատումներ ունի որոց յարմար կը գայ խորհեան Զայրիկին զրպարտելու:

Մեր առաջնորդական տեղապահ Պողոս սրբազանը, որին «Նոր Գարի» թղթակցը մեծամեծ գովածներ կը կարգայ և գործունեայ անձ կանուանէ (որովհետեւ իրան այդ թղթակցին գործը դառն և քաղաքի վարժարանին մէջ մի քանի գրելու լինենք, այս թղթակցութիւնը շատ երկար պիտի լինէր:

Այս պ. նախագահը առաջարկում է թուրքականութեամբ վճռել այն հարցը թէ՛ այսօրուայ ընդհանուր ժողովը պիտի ընտրութիւններ անի, թէ՛ ոչ: Զայրիկին մեծամասնութեամբ վճռում է անցնել նայապաղ ընտրութիւններին: Գուրգ գիտէր, որ Ս. Պետերբուրգի հայ բնակչաց մեծ մասը մեր յաճառականներն են իրանց գործակատարներով, և «պատիւս պատուաւորաց» տալու համար պիտի իմանայ, որ նոքա ամենեւեմ չնչին բացառութեամբ կողմնակից հանդիսացան այն դասին, որը պահանջում էր ընտրութիւնները այսօր անել...

—Բան, լսվում էր ձայնի սրանց միջից,—տո՛ւ, էս օր առուտուրից, գործից յետ ընկանք, էլի ուրիշ օր էլ պէտք է եղաւ ընդհանր... չէ, չէ, անպէր, թող հէնց էսօր (օր) վերջանայ ամեն բանը...

Պետերբուրգից և ասել. «Բեկ շահաւորն է միայնակ ընդունելին «Բեկվեդերեան անդրին կշռով չարիքն ծանօթ»...

Տոմսակներով 16 կանդիդատներ են առաջարկվում: Սրանց մէջ դարձնում է իր վրա ամենի ուշադրութիւնը կոմս Լորիս-Միլիքովի անունը:

—Մեծարգոյ պարոնայք, ծառում է իշխան Բեհրուդեանը—գիտեմ եմ ձեզ և կարծում եմ, որ այն ինչ պիտի առաջարկեմ, ընդհանուր ժողովը միաձայն կընդունէ: Ես միայն ձեր օրտերի մեկնութիւնն եմ վրաս առնում և ոչ այլ ինչ... Առաջարկում եմ առանց թուրքականութեան ընտրել մեր եկեղեցու խորհրդարանի անդամ կոմս

Լորիս-Միլիքովի վարժապետ դրած է), այս օրեր այնպիսի ազգալիսա գործեր կան, որ ժողովուրդին յուզումը իր դէմ հետզհետէ կը սաստկանայ:

Գիտէք արդէն թէ մեր նահանգապետ Հասան փաշան ինչ խորամանկ և վտանգաւոր մի թիւրք է որ իր խորամանկութեամբ միշտ խռովութեան սերմեր կը ցանէ հայերին մէջ. իսկ իր թիւրք վարմունքով կը քաջալերէ քուրդերին և թուրքահարութիւններով և անկարգութիւններով ճնշել խեղճ հայ ժողովուրդին: Փանի քանի անգամ խորի մեան Զայրիկէն և ժողովուրդի կողմէն տեղեկագիրներ զրկվեցան և Պոլիս պատրիարքարանը, յայտնելու համար թէ Հասան փաշան որչափ վտանգաւոր եղած է Վասպուրականի ժողովուրդին: Վերջապէս, մի քանի օր յառաջ հեռագիր եկաւ Բ. Գուրգին թէ Հասան փաշան պաշտօնանկ եղած է և հայ ժողովուրդը սկսաւ փառք տալ Աստուծոյ որ կազատի այս նահանգաւորի ձեռքէն: Սակայն Պողոս սրբազան, որին փորձելու էր չողորմորթութիւն Հասան փաշան որպէս զի խորհեան Զայրիկի դէմ հակառակութիւններ հանէ նրա միջոցով և Զայրիկի վարը կտորէ ու հեռացնէ Վանէն, «Նոր Գարի» թղթակցին գոված այդ Պողոս սրբազանը իսկոյն կը ժողով իր մօտ մի քանի հայ աղաներ որոնք անունով հայ, բայց բարքով և զգացումով թուրք են, և զազունի խորհրդարանի անկողի նոցա հետ, կը հեռագրէ Բ. Գուրգին թէ Վասպուրականի ժողովուրդը շատ դժէ է նահանգապետ Հասան փաշայէն և ինք իրեն շատ դժբաղդ պիտի համարէ թէ Հասան փաշայ հեռանայ այստեղէն. ուստի կը խնդրեն նրա վերահաստատուիլ իր պաշտօնի մէջ: Մարտի 9-ին, ուրբաթ օր, ժողովուրդը իմացաւ թէ Պողոս սրբազան իր գործակից աղաների հետ դարձեալ դաժախակ նիստ կանէ առաջնորդարանին մէջ որպէս զի ժողովուրդի կողմէն ալ մի հանրագիր յղէ Բ. Գուրգին, Հասան փաշայի վերահաստատութիւնը խնդրելու համար: Այս լուրին վրա ժողովուրդը վրդոված, դաժնադուրդ բաղմութեամբ իրենց խանութներ փակելով շուկայէն դնացին առաջնորդարան ուր բաղմութեան կողմէն մի պատգամաւորութիւն մտնելով դաժնակ ժողովաւորին, հարցուց թէ ինչու համար այդպէս հաւաքուել են: Պողոս սրբազան և իր ժողովականներ պատասխանեցին թէ Նորաշէն թաղի ժողովարկութեան խնդրին վրա կը խորհրդակցեն (Նորաշէն չաբակի չար յառաջ, Նորաշէնի թաղական խորհուրդը ընտրելու համար ժողովարկութիւն եղած ժամանակ, Սպանդարեան և Պողոսեան կուսակցութիւնները այնպէս սաստիկ կուռի բռնկեցան, որ իրար ծեծեցին, ժողովուրդը խորհուրդէն ցնցեցին և ոտով կ'անցնէր միջամտելով հայիւ դադրեցուցին աղմուկը: Այդ պատճառով յետաձգվեցաւ

Լորիս-Միլիքովին...

Մի քանի վայրկեան հանդիսաւոր լուրերից յետոյ լսվում են այստեղ այնտեղ հաւանդական ձայներ, բայց և այնպէս ժողովուրդը մէկ մէկի երեսն հարցողական հայեացք է ձգում:

—Այդ առաջարկութիւնը զոյն ինչ անտեղի է, լսվում է ժողովուրդի միջից: Իշխանին դառն է գալի այդ նկատողութիւնը և բարկանալով՝ ըսելու է աւելի մեծ սխալներ անել:—Մենք միայն մէկ Լորիս-Միլիքով ունենք և նրա համար արած բացառութիւնն հասկանալի է... Նրա մասնակցութիւնը խորհրդարանում պատիւ պիտի բերէ խորհրդարանին:

—Այստեղ, սղանք իշխան, կտրում է նրան մի ուրիշ ձայն,—այդ լողիկայով մենք շատ հեռու պիտի գնանք, ես էլ իմ կողմից կարող եմ առաջարկել՝ առանց թուրքականութեան ընտրել Նիկիտ Սէրգէյեւին. մենք միայն մէկ Նիկիտ Սէրգէյեւին ունենք...

Չը գիտեմ ուր պիտի հասնէր այս վիճաբանութիւնը եթէ պ. Երեմանը Աղեքսանդր Մակեդոնացու պէս չը կտորէ յայտնի և բազմահալ գորդեան հանրացը: Սա առում է թէ՛ Լորիս-Միլիքովը յանձնարարել է՝ օրան յայտնելու ժողովին, որ նա չէ կանգան քան թէ երբեք, բայց և այնպէս Լաւ է անապատ քան թէ երբեք, բայց և այնպէս օրհնակ հոգի, փորձ ինչ շուտ կատարելիք այդ յանձնարարութիւնը իշխան Բեհրուդեով զեմնաւորապիսի առաջն առնելու համար, և նոյն լակ այն ժամանակ պիտի կատարելիք այդ մեծ մարդու յանձնարարութիւնը, երբ բնեցիկ նրա անունը կանդիդատների շարքում, և ոչ այն ժամանակ երբ այդ պատկառելի և հայերիս համար թանգա-

այդ թաղի ազգային խորհրդականները ընտրելու գործը): Սրբազանը և իր ժողովականները վախճալով, որ անցած տարիի յունիս 24-ի յեղափոխութեան դէպքը կը կրկնի և դարձեալ ծեծ կուսեն ժողովուրդէն, կը խոստանան թէ փաշային նպատաւոր հանրագիր չեն յղել Բ. Գուրգին, ինչպէս որ ժողովուրդը կասկածեր է: Այս խոստում մի համեմատ կը հանդարտի բաղմութիւնը և ամենքն ալ կը ցրվին կերթան իրենց տեղեր: Կասեն թէ Վալի փաշան ևս համոզուել է թէ ալ չէ կարող վերահաստատուիլ և պատրաստութիւններ կը տեսնէ, մի քանի շաբաթէն յետոյ Վանէն մեկնելու համար: Եթէ Պողոս եպիսկոպոս գործունեայ մի անձ է, ինչպէս կը գրէ «Նոր Գարի» թղթակցը, և Հասան փաշայի հետ ունեցած բարեկամութեամբ կրնայ շատ գործեր կարգադրել, ինչու խեղճ լմեցի թողմամբ դեռ կը հեծէ բանտին մէջ, չղթայնեք ոտքին, իր անձնապաշտպանութեան յանցանքը քաշելու համար: Խորհեան Զայրիկի պաշտօնավարութեան ժամանակ, վերջապէս հաստատվեցաւ այդ մարդու անմեղութիւնը, պաշտօնական ձեռնարկութիւնները վերջացան նրա արձակման համար և այժմ պէտք է պաշտօնապէս այդ հրաման հաղորդիլ բանտապետին, որ արձակէ նրան: Բայց ահա ամիսներ անցած են և Պողոս եպիսկոպոս դեռ այդ փորձ գործն ալ չէ կրցած կատարել...

Այս տարի հայը և գրեթէ ամեն տեսակ նպարեղէններ շատ առատ և աժան են այստեղ: Հացին հոխան (գրեթէ 4 դրամեքա: Վանի հոխան Կ. Պոլսի հոխան 1 դրամեքա աւելի է) 25 փառա (5 կոպէկ) կը ծախուի այժմ:

Ամերիկայէն ալ ևս ֆոտոգրէն ընկեր պատեղ, որովհետեւ ուսուստանցի մի քանի հայ վաճառականներ մեծ քանակութեամբ բերած են Բագրի ֆոտոգրէն, որ աւելի աժան և աւելի ընտիր է քան թէ Ամերիկայէն բերվածը: Արախ ենք, որ անտեսական կապակցութիւն մը սկսած է լինել ձեր և մեր մէջ, թէ և առ այժմ շատ փորձ լինի այդ կապեր: Յանկալի է, որ մեր ուսուստանցի եղբայրներ առևտրական և ալ օգտակար գործերով երթեկուրթիւն ունենան մեր մէջ:

Հրամա

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Русский Курьер» լրագրի մէջ կարդում ենք. «Ֆրանսիական մամուլը շատ հետաքրքրվում է հայերով և մասնաւոր էլ միաձայն լինելի նոր կաթողիկոսի ընտրութեամբ: Կ. Պոլսից «Temps» և «Journal des Debats» լրագրիներին ուղարկում են յօդուածներ մի ամբողջ շարք Հայաստանի պատմութեան, նրա եկեղեցու և ժողովուրդի մասին: «Temps» լրագիրը բացատրում է Ֆրանսիական հասարակութեան մէջ այդ ժողովուրդի հետաքրքր-

զին անունը զանազան տեսակ խոսակցութեան առարկայ եղաւ, մակնաւ...

Պիտի ճշմարտութեամբ, այդքան խառն ու չփոխ ժողով ևս տեսած չէի կեանքում. Բայց վերջ տանք մեր նկարագրութեանը: Քուէարկութիւնը վերջանում է: Ընտրվում են խորհրդարանի անդամ հետեւեալ անձինք ձայների մեծամասնութեամբ և սոյն իսկ կարգով.

1. Գրիգորեան (վաճառական, ГРИГОРОВЪ) 32 ընտրողական ժուէնքով ոչ ընտրողական ժուէնքերից աւելի

2. Եղաթեան (խմեմբ) 25 ընտրողական ժուէնքերով...

3. Մարգարեան — 12 « »
4. Սանատարեան — 9 « »
5. Հաջիմեան — 7 « »
6. Եղեան — 2 « »

Փոխանդամ ընտրվեցան. Ա. Քալանթարեան և զենեքալ Լալաեանց:

Ժամի 6-ն էր, երբ դուրս եկանք դահլիճից: Կարծում ենք, որ այսօրուայ դարը անհետ չի կորչի շատերի համար. գոնե մենք թող ենք տալի մեզ յուսալու այդ: Հասարակական ծառայութիւնը սուրբ ծառայութիւն է. թող այսուհետեւ գոնե մեր միջից վերանայ խնամ մի ու թեւան ոգին: Խնամութիւնը կեանք ու յառաջագիւղութիւն չէ կարող տալ մեզ, ընդհակառակը կը մասնէ կորուստի կամ առնուալն խայտառակութեան:

Միական

3-3